

Megjegyzések Herepei Jánosnak Szenczi Molnár Albert halála idejéről szóló cikkére.

Az Erdélyi Múzeum 1933. évi folyamában Herepei János „Szenczi Molnár Albert halála ideje“ c. a. egy értékes adatot közölve, megemlékszik arról, hogy én Tállyai Márton „Anatome Samosaténianistmi“ (Leiden, 1634.) c. munkájának ajánlásából vontam el következtetéseket a Szenczi Molnár Albert halálának idejére vonatkozólag. Ez eljárásom ellenében azt állapítja meg, hogy az az állításom, mely szerint Szabó Károly (nem Dézsi Lajos) kihagyta az ajánlásban felsoroltak közül Tiszabecsi (nem Tiszabécsi) István cluji másodlelkézt, nem egyéb, mint tévedés.

Ezt a megállapítását ő a könyv egyik cluji példánya nyomán tette s a magam utánnézése alapján a budapesti példányokból szintén tanuságot tehetek Herepei mellett, amennyiben ezekben sem fordul elő a Tiszabecsi István neve. Azonban én a műnek debreceni példányából merítettem állításomat, melyre nézve mindaddig, míg az ellenkező be nem bizonyul, kénytelen vagyok ragaszkodni szintén autopsia útján szerzett észleletemhez. Sajnos, jelenleg nem vagyok abban a helyzetben, hogy magából a példányból bizonyítsam a magam igazát, mivel a könyvtárigazgatótól vett értesülés szerint, az elveszett. Én azt hiszem ugyan, hogy csupán lappang, mivel állítólag már harminc éve veszett el, nekem pedig az 1914—1915-iki tanévben ennek ellenére még a kezemben volt s azóta nem igen fordulhattak elő olyan körülmények, melyek veszendőbe menését idézhették volna elő. Ennélfogva nem apodiktikus bizonyossággal ugyan, mert hiszen nálam sem lehet kizárva még az efféle tévedés sem, de szokásos eljárásom tudatában nem bírok elhinni magamról egy ilyfajta elírást, kivált nem is egyszerű kijegyzés, hanem épen kiigazítás esetében. Miért is egyelőre abban a vélekedésben kell lennem, hogy azzal a nem tulságosan ritka esettel állok szemben, hogy kétféle ajánlással jelent meg a szóban forgó könyv.

Ennek a jelen esetben semmiesetre sem az a magyarázata, ami más esetekben a legtöbbször, t. i. hogy a valakinek és az illető környezetébe küldött példányokat látta el a szerző vagy felelő annak a nevével, viszont más példányokat másoknak ajánlott, akiknek hasonlóképen iparkodott kedvében járni. Hanem igenis, itt az az eset fordulhatott elő, hogy nyomtatás közben jutott tudomására a szerzőnek, hogy Tiszabecsi István eltávozván Clujról, immár nem szerepelhet a cluji egyház dajkálói sorában. Ez épen akkor történhetett, amikor a cimlapból és az ajánlásból már kikerült néhány példány a sajtó alól s ezeket, ha nem is voltak nagy számmal, sajnálták eldobni. A hátralevő példányok aztán változtatott szedéssel láttak napvilágot, még pedig, ha következetni lehet a fenmaradtak arányából, nagy többségök.

Mindamellettsé kétségtelenül forgott fenn részemről tévedés a cikkemben. Nem vettem ugyanis számba olyan eshetőségeket, amik közül egynek történnie kellett a Szenczi Molnár Albert halálával kapcsolatban. T. i. vagy azt, hogy haladéktalanul a halála után tollat fogjon valaki s megírja Tállyainak vagy valamelyik társának ezt a szomorú hírt, vagy azt, hogy valaki épen az arra következő napokban induljon utnak Kolozsvárról Hollandiába s ott személyesen közölje honfitársaival azt, esetleg arról is tudósító levelet vigyen akár Tállyainak akár valaki másnak. Számításon kívül hagytam tehát, hogy ez eshetőségek közül bármelyik egyenesen ama pár nap alatt következék be, amelyek elválasztották a Szenczi Molnár Albert halálát Tiszabecsi Istvánnak Marosvásárhelyre való meghívásától és oda való távozásától. Amely utóbbiról aztán csak egy későbbi alkalommal szereztek értesülést a Hollandiában időző magyarok. Ennek a hibámnak következtében meg a kolozsvári pestisjárványnak Benczédi Gergelytől tévesen megszabott határideje miatt eshetett meg, hogy két héttel későbbben történtenek bizonyult a Szenczi Molnár Albert halála annál, amit végső határidejéül gondoltam ez eseménynek, s annak igazolódott be a való volta, ahogy a Theologiai Ismeretek Tárában irtam meg annak időpontját, hogy t. i. „1633-ban vagy talán valamivel később“ történt az.

Herepei Jánost pedig arra kérem, hogy folytassa a Benczéditől megkezdett idevágó közleményeket s tegye közkinccsé a rendelkezésére álló más becses adatokat is. Vajha a Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattárnak ezidőszert legutolsó, 1930-iki évfolyama inkább ezeket foglalta volna magában, mint fölöslegesen közlött majdnem egész tartalmát.

Dr. Zoványi Jenő.

IRODALOM.

Dr. Austerlitz Vilmos: „A túlvilági életről“. 16°. 46. old. Ebben a spiritista izú cím alatt kiadott kis füzetben egy tudományosan képzett és tudományos módszerrel dolgozó hívő lelki világával ismerkedünk meg. Jeléül annak, hogy a tudomány és hit nem összeférhetetlenek, sőt a tudomány segítségére jön a hitnek. Írója orvos Bártfán. Ez a füzet rációfol arra a közfelfogásra, hogy az orvosok nem tudnak az anyagi világon felülemelkedni. Vallására nézve unitárius. Így megdönti azt a balvéleményt, hogy az unitáriusoknak nincsen hitük. A beható tanulmányon alapuló dolgozathból megismerkedünk a kérdés történelmi hátterével, a biblia vonatkozó tanításaival. Elszánt harcot folytat a matérializmus ellen. Majd felsorakoztatja az igazi komoly tudósokat, akik tudományos készségük mellett is hinni tudtak. A filozófia és természettudomány segítségével mutatja ki a halhatatlanság és örök élet lehetőségét, amely elválhatatlan kapcsolatban van Istenben való hitünkkel, s amely arasznyi földi életünk föltétlen követelménye. A mindvégig érdekes és tanulságos dolgozat elolvasását ajánljuk a hívőknek és kételkedőknek egyaránt.

Dr. Wilbur: A mi unitárius örökségünk c. könyve, melyről a múlt számban már szólottunk, megjelenés előtt áll. Az olcsóbb előfizetési díj (120 lej) mellett csak április 10-ig lehet a könyvet megrendelni, azután csak a valamivel magasabb (150 lej) bolti ár mellett fogadhat el megrendeléseket az Iratterjesztő Bizottság.